

Etiopie v současné severovýchodní Africe: vnitropolitický a mezinárodně-politický pohled

Jan Záhořík

Summary:

In this study I will present an issue of contemporary Ethiopia both with its internal and external aspects. Ethiopia played an important role in contemporary history of Africa which was mainly due to the person of its Emperor, Haile Sellassie. As one of the founding members of the United Nations, and as the only independent country of Africa in colonial times, Ethiopia became a symbol of African renaissance and independence. It was thus not surprising that Addis Ababa became the head of the Organization of African Unity formed in 1963. After a historical background I am discussing contemporary internal political factors in Ethiopia that may be called as a relation between center and periphery. Complicated relations among major ethnic parties in Ethiopia have their roots in past decades and coincide with the rise of Eritrean and Somali nationalisms. These processes have resulted in an increasement of nationalistic movements among Oromos, Sidama and other peoples in Ethiopia and destabilize contemporary situation which can be characterized by autocratic rule of the prime minister Melese Zenawi and the "Tigrayan clique". In the second part I am discussing contemporary relations between Ethiopia and Eritrea, Somalia and Sudan as the major actors of the northeast Africa. The sense of this article is to present Ethiopia as a potential regional leader and to critically assess its viability. The main argument of this study is that there can hardly be further progress in democratization and economic development of the country with contemporary failed model of ethnic federalism that increases tensions in peripheral regions, and that without internal stability Ethiopia cannot achieve its regional or international goals regarding stability of the whole region.

Key words: Ethiopia, Eritrea, Sudan, federalism, international security, development

Úvod

V následující studii se zaměřím na aktuální problematiku spojenou s privilegovaným postavením Etiopie v rámci severovýchodní Afriky, Organizace africké jednoty (OAU), Africké unie (AU) a diskutovat základní problémy formující vztahy k sousedním zemím, zejména Somálsku, Súdánu a Eritreji. Etiopie sehrála v nedávné minulosti poměrně zásadní úlohu při formování africké integrace, zejména osobou císaře Haile Sellassieho (1930-1974), jenž stál u zrodu OAU, pro níž se stala Addis Abeba sídlem. Když došlo v roce 2002 ke zformování AU, etiopské hlavní město díky své solidně vybudované infrastruktuře a

dostatečnému zázemí bylo vybráno za logické centrum instituce. Důležitost Etiopie v mezinárodních vztazích měl potvrdit i 10. summit AU, který se v Addis Abebě konal na konci ledna 2008. Tato studie tak reflektuje nejen postavení Etiopie uvnitř Afriky v širší historické perspektivě, ale též s ohledem na aktuální (a mnohdy napjaté) vztahy se třemi sousedními zeměmi (Súdánem, Somálskem a Eritreou), které významným způsobem ovlivňovaly dějiny 20. století v tomto regionu a hrají podstatnou roli i v současném dění.

Metodologicky vycházím z analyticko-syntetického modelu, založeném na širokém spektru empirických dat, která slouží jako základ pro závěrečné analýzy. Tematicky je studie rozdělena na dvě části. Té první (kap. 1 a 2) se zabývám především historickými vnitropolitickými událostmi a ději, které napomohly formovat současnou Etiopii. Analyzuji zejména vztah státu a jeho obyvatel, respektive vztah centra a periferie, který nabyl nového významu po přijetí nové ústavy (1994) a po zavedení modelu etnického federalismu. Tyto souvislosti jsou dle mého názoru důležité pro pochopení mezinárodně-politické, či lépe řečeno, regionální politiky Etiopie, a to zejména ve vztahu k Somálsku a Eritreji.

Druhá část práce je věnována mezinárodně-politickým aspektům současných etiopských dějin. Diskutuji otázku postavení Etiopie v subsaharské Africe, zejména pak s akcentem na Organizaci africké jednoty a následnickou Africkou unii (kap. 3). V další fázi přecházím k jednotlivým problematikám formujícím vztahy mezi Etiopií a Eritreou (kap. 4), Súdánem (kap. 5) a Somálskem (kap. 6). Vzájemnými vztahy s Keňou a Džibutskem se tato studie nezabývá, neboť nejsou z hlediska tématu příliš relevantní a spíše by rozměňovaly smysl a cíl práce. Poslední kapitola (7.) je věnována ekonomickým ambicím Etiopie především s ohledem na její energetický a exportní potenciál, jež by ve střednědobém horizontu zaručil Etiopii pozici regionálního ekonomického „zázraku“. V závěru pak analyzuji předchozí odstavce a diskutuji postavení Etiopie v regionu, zejména pak její ambice stát se lokálním hegemonem. Hlavními argumenty této práce jsou, (1) že Etiopie nemůže usilovat o rychlý ekonomický růst při současném nastavení etnického federalismu, kdy jednotlivé regiony nemají rovný přístup k ziskům ze zdrojů; (2) bez dostatečné stability a demokratizace země lze jen těžko pomýšlet na roli regionálního hegemonu majícího legitimní právo posilovat stabilitu a mír v oblasti.

V letošním roce oslavila Etiopie (dle etiopského kalendáře) vstup do nového milénia, což bylo důvodem k určitému bilancování, jak mezi etiopskými, tak i zahraničními badateli. Samotné Etiopii již po dobu posledních několika let vycházejí knihy, které upozorňují či vyzdvihují význam Etiopie jak v dějinách Afriky, tak i světa, řada knih se dočkala

několikerého vydání, což dokládá zájem Etiopanů o vlastní zemi a vlastní dějiny¹, jakož i snahu o kritické vymezení se vůči minulosti.² Vzhledem k blížícímu se miléniu dokonce řada addisabeských vydavatelství přispěla s reprinty starších úspěšných titulů od renomovaných autorů, zachycujících dílčí periody moderních etiopských dějin.³ Bilancování bylo i původním motivem této studie, jakkoliv má ambice daleko skromnější, a to sice zaměřit se na Etiopii současnou či relativně nedávnou a postihnout hlavní rysy jejího mezinárodního významu.

1. Historický vývoj

Etiopie je multi-etnickým státem s více než 80 etnickými skupinami, které hovoří zhruba stejným počtem jazyků. Nepočtenějšími skupinami jsou Oromové, Amharové, Somálci, Afarové, Tigrajci či Gurage. Od roku 1991 Etiopie prošla složitým politickým procesem, který vytvořil ze státu federální republiku složenou z regionů více či méně respektujících etnické hranice. Právě otázka etnických hranic a federalismu v Etiopii, výhod a nevýhod tohoto systému, bude námětem následující studie. Základním argumentem je teze, že etnický federalismus zakotvený v etiopské ústavě nejen, že nepřispěl k nalezení „národního“ konsensu, ale naopak – a zvláště po volbách v roce 2005 – rozdmýchal protivládní vášně směřující v některých regionech k separatistickým či iredentistickým tendencím. Proč je problematika etnického federalismu a otázka etnicity důležitá pro mezinárodní vztahy Etiopie? Vstupem do konfliktu v sousedním Somálsku, který měl zamezit rostoucí moci Svazu islámských soudů, se Etiopie snaží potvrdit roli lokální mocnosti v severovýchodní Africe, o což usiluje jak sousední Eritrea, tak Súdán. Posílení role armády a policie pak znamená nejen větší sílu navenek, ale i větší moc uvnitř státu. Naopak, vzrůstající nespokojenost v regionech a latentní konflikty mezi některými skupinami a silami může přispět k oslabení Etiopie v mezinárodně-politickém kontextu.

---

¹ Pozri napr. Desta, Mengiste (2007): *Ethiopia's Role in African History*. Addis Ababa: Shama Books; Giday, Belay (2004): *Ethiopian Civilization*. Addis Ababa: Berhanena Selam Printing Enterprise; Guirreh, Ali Ghalib (2006): *Ethiopia. From a century of obscurity to Dawn of Democracy*. Addis Ababa: Berhanena Selam Printing Enterprise; Emiru, Walelign (2007): *Ethiopia through the Second Millenium. Critical Assessment*. Addis Ababa: Ethio Tikur Abay Printing Press.

² Pozri napr. Minas, Getachew (2007): *Ethiopia. Conflicts and Terrors. A Story of Movements that Led to Change of Government, Conflicts, and Terrors in Ethiopia*. Addis Ababa: Bole Printing Enterprise.

³ Pozri napr. Markakis, John; Ayele, Nega (2006): *Class and Revolution in Ethiopia*. Addis Ababa: Shama Books; Markakis, John (2006): *Anatomy of a Traditional Polity*. Addis Ababa: Shama Books.

Etiopie a Eritrea vytvořily v roce 1952 federaci dvou států s odlišnou (především koloniální) moderní historií. Zatímco Eritrea byla od konce 19. století italskou kolonií a poté ve 40. letech 20. století spravována British Military Administration, Etiopie si jako jediná africká země uchovala svou nezávislost, s výjimkou krátkého období italské okupace v letech 1935-1941. V roce 1962 byla federace zrušena, Eritrea přišla o svou vlajku, hymnu a „národní“ identitu, čímž začal několik desetiletí trvající boj za osvobození Eritreji.⁴

Císař Haile Sellassie, jakkoliv je mu dnes vyčítána autoritářská moc, měl snahu od počátku své vlády pozvednout Etiopii směrem k modernizaci dle evropských vzorů. Již první jeho cesta do Evropy roku 1924 (tehdy ještě jako regent Ras Tafari) se nesla v duchu nejen politických, ale i ekonomických a kulturních kontaktů. Poté, co byl Ras Tafari roku 1930 korunován císařem jako Haile Sellassie I., zasloužil se o vytvoření první psané ústavy v subsaharské Africe (1931). Tato ústava byla psána v souladu s absolutní monarchií, jež vládla v tehdejších etiopských poměrech, za což si později vysloužil kritiku z řad politické opozice. Aby vylepšil svůj mezinárodně-politický obraz moderního afrického vládce, přijal roku 1955 revizi ústavy, jež souhlasila s utvořením parlamentu voleného občany země, ale nepředpokládala vznik politických stran. Zároveň dávala panovníkovi právo jmenovat a odvolávat předsedu vlády.

Haile Sellassie sice tu a tam navštívil oblasti, které trpěly nedostatky etiopského státu, ale na straně druhé se jeho návštěvy nezměnily v praktické politické kroky. Šedesátá a sedmdesátá léta se nesla ve znamení 1) rolnických a studentských bouří; 2) vzrůstajícího etnického nacionalismu, který byl vyvolán zejména bojem Eritreji za nezávislost. K němu se přidal problém pan-somalismu, tedy ideologie usilující o vytvoření tzv. Velkého Somálska, které by sjednotilo somálsky hovořící obyvatelstvo v Somálsku, Džibutsku, Etiopii a Keni. Eritrejský a somálský nacionalismus uvedl v život oromský nacionalismus, jenž se začal dožadovat spravedlnosti za staletí bezpráví, jež bylo páčáno na oromském obyvatelstvu ze strany amharské křesťanské vlády.

V roce 1974 byla svržena půlstoletí trvající vláda císaře Haile Sellassieho a nahrazena marxistickým režimem nejprve pod velením Dergu (120-členná rada důstojníků etiopské armády), a od roku 1977 s jediným vůdcem, plukovníkem Mengistu Haile Mariamem. Co lze přičíst Mengistovu režimu k dobru je bezesporu rozsáhlá alfabetizační kampaň, která dokonce pozvedla úroveň některých jiných jazyků, než jen amharštiny, přesto stát de facto pokračoval v trendu amharizace země, která započala již ve druhé polovině 19. století. Boj za osvobození

---

⁴ Pozri napr. Iyob, Ruth (1997): *The Eritrean Struggle for Independence. Domination, Resistance, and Nationalism, 1941-1993*. Cambridge: Cambridge University Press.

Eritreji se stal součástí boje opozičních sil proti diktátorskému režimu, kterému se v odborné literatuře dostalo označení „rudý teror.“ Pád režimu v roce 1991 lze klást do souvislosti s pádem železné opony, neboť Gorbačov již od konce 80. let nebyl ochoten podporovat režimy v subsaharské Africe dodávkami zbraní pro boj s opozicí.

2. Současná Etiopie

Když byl Mengistův režim roku 1991 svržen koalicí různorodých sil, zdálo se, že nyní nastává čas na „národní“ usmíření a vytvoření demokraticky fungujícího státu, ve kterém budou respektována práva etnických menšin. 8. prosince 1994 byla přijata nová ústava, aplikovaná od následujícího roku. Před rokem 1994 Etiopie prošla složitým obdobím změn, které nastartoval již Mengistu Haile Mariam a jež měly přinést gramotnost a posílení role minoritních jazyků při zachování „národní“ jednoty. Budování jednoty ve složitém, multi-etnickém celku s sebou přineslo dlouhé období konfliktů a válek, které se obvykle charakterizují vztahem „centrum-periferie.“ Habtu⁵ ve své studii diskutuje problematiku procesu „sociálního inženýrství“ založeného na přijetí francouzského modelu homogenizace státu skrze politiku jednoho společného jazyka. Tato politika začala již za císaře Menelika II. (1889-1913) a pokračovala během dlouholetého panování císaře Haile Sellassieho (1930-1935; 1941-1974). Autokratická vláda Haile Sellassieho po takřka půl století nebyla v subsaharské Africe ničím ojedinělým, jak podotýká Pinkney⁶, taková forma vlády se rozvinula ve třetím světě jak v relativně rozvinutých zemích (např. Chile), tak v relativně rozpadlých zemích (Kongo/Zaire), tak v zemích, kde zůstala tradiční společnost nedotčena, jako byla právě Etiopie. Amharizace se stala základním tématem moderních etiopských dějin a přispěla k vytvoření unitárního státu. Proces sociálního inženýrství, tak jak jej označuje Habtu, pokračoval i za vlády Dergu pod slogany „nacionalizace“ a „kolektivizace“.

Etnická a jazyková heterogenita, měnící se vlády a koncepce, porušování lidských práv a nedostatečný rozvoj v regionech přispěl ke zformování tří perspektiv či tří pohledů na moderní dějiny Etiopie: 1) perspektiva budování národa; 2) perspektiva národního útlaku; 3) kolonizační perspektiva. Zatímco první model se vztahuje k procesu vytváření moderního

⁵ Pozri Habtu, Alemayehu (2003): *Ethnic Federalism in Ethiopia: Background, Present Conditions and Future Prospects*. Paper submitted to the Second EAF International Symposium on Contemporary Development Issues in Ethiopia, July 11-12 2003, Addis Ababa, s. 10.

⁶ Pozri Pinkney, Robert (2007): *Democracy in the Third World*. New Delhi: Lynne Rienner Publishers, Inc, s. 162.

etiopského státu od poloviny 19. století, „národní útlak“ se dostal do politického slovníku etiopských intelektuálních elit v době studentských bouří v 60. letech 20. století, inspirovaných marxismem. Eritrejská otázka pak přispěla k diskusi o koloniálním útlaku.⁷ Tyto tři etno-nacionalistické perspektivy se zdají být hlavním důvodem, proč Etiopie nedokázala dosáhnout národního konsensu.

V preambuli k nové federální ústavě nalezneme slova o uplatňování práva na sebeurčení, vytváření politické komunity založené na dodržování práva a garantování demokratického procesu a pořádku.⁸ Z hlediska práva na sebeurčení je bezesporu nejdůležitějším článkem 39 s právy národností a menšin, které zahrnují právo na odtržení. Každý národ má dle ústavy právo „hovořit, psát a rozvíjet svůj jazyk; vyjadřovat, rozvíjet a podporovat svoji kulturu; a uchovávat svoji historii.“ Levine⁹ napsal, že etiopské dějiny se odehrávali v termínech „amharská teze“, „oromská antiteze“ a „etiopská syntéza“ s poukazem na rivalitu dvou největších národů Etiopie. Nová ústava jakoby mu dávala za pravdu, neboť skutečně vytvářela prostor pro rovnocenné postavení všech etnických skupin v Etiopii žijících, aniž by byla oficiálně zakotvena primární úloha některého z jejích národů.

Nová etiopská ústava vytvořila federální státy, z nichž sedm by se dalo označit za etnicky homogenní – Tigray, Afar, Amhara, Oromia, Somalia, Gambella, Harari – a dva – Beni Shangul/Gumuz a Southern Nations, Nationalities, and Peoples' Region (dále jen SNNPR) – za homogenní. Velká města - Addis Ababa a Dire Dawa – získala zvláštní status, přičemž v těchto případech nelze hovořit v etnických termínech. Regionální jednotky jsou v ústavě nazývané „státy“, byť se pro ně vžil termín „regiony.“ Zatímco až do roku 1974 dominovala amharština (a ve značné míře i po roce 1974), nová ústava zakotvila právo na určení regionálních jazyků a ponechala tak prostor pro výběr. Článek 39 hovoří o tom, že každý stát si má vybrat oficiální jazyk jako prostředek komunikace a výuky na základních školách. Zatímco Amhara se rozhodl pro amharštinu, Oromia pro oromštinu, Somalia pro somálštinu, afarský region namísto afarštiny užívá amharštinu, stejně tak SNNPR, kde ale neexistuje majorita, která by prohlásila svůj jazyk za oficiální.¹⁰

⁷ Pozri Gudina, Merera (2006): *Contradictory Interpretations of Ethiopian History: the Need for a New Consensus*. In: Turton, David (ed.): *Ethnic Federalism. The Ethiopian Experience in Comparative Perspective*, ss. 119-130. Oxford: James Currey, s. 124.

⁸ Constitution of the Federal Democratic Republic of Ethiopia. Preamble. See <http://www.ethiopar.net/English/-cnstiotn/consttn.htm>. (7.7.2007).

⁹ Pozri Levine, Donald (1974): *Greater Ethiopia. The Evolution of the Multi-Ethnic Society*. Chicago: University of Chicago Press.

¹⁰ Pozří Záhořík, Jan; Kumsa, Alemayehu (2008): *Etnický federalismus v Etiopii v širší perspektivě*. *Mezinárodní politika* 1/2008, s. 32-34.

Fiseha¹¹ charakterizuje tři fáze etiopského federalismu. První od roku 1995 do roku 1998, charakterizované obecnou představou, že stabilní mír může nastat pouze, když národy budou zplnomocněny a zrovnoprávněny pod federální ústavou. Druhá fáze v letech 1998 až 2005 se odehrávala ve znamení rostoucího nacionalismu a patriotismu, způsobeného zejména eritrejsko-etiofským konfliktem. Třetí fázi klade Fiseha do let 2001 a dále, kdy dochází ke krizi ve vládnoucí TPLF (Tigray Peoples' Liberation Front), mající efekt v regionech, zejména v SNNPR, oromském a tigranském regionu. Dle našeho názoru lze vystopovat ještě čtvrtou fázi, trvající od roku 2005, kdy došlo k volební krizi. Po volbách došlo k nárůstu případů porušování lidských práv, principů regionalismu, a rovnosti mezi národy. Zejména v oromském a somálském regionu, stejně tak v SNNPR lze pozorovat rostoucí tendence k nezávislosti či většího posílení prvků autonomie.

Řada autorů¹² charakterizuje současnou situaci ohledně etnického federalismu v Etiopii slovy, že mnoho politických aktérů přestalo věřit v mírovou změnu současného státu quo. Jak uvádí ve své studii Lyons: „Mladí, nezaměstnaní lidé zůstávají náchylní k mobilizaci či spontánnímu urbánnímu násilí s možnými destabilizačními důsledky. Jiné opoziční strany participují na chodu parlamentu, ale čelí represí ve venkovských oblastech (zvláště v oromském regionu) nebo mají malou možnost k vyjádření vzhledem k restrikcím v tisku a ztráty finanční podpory z diaspory.“ Od roku 2005 se politický prostor značně zúžil a pozice vládnoucí strany zůstala silná i přes různé nepokoje a srážky se studenty,¹³ bez mezinárodní odezvy. Dle zprávy Human Rights Watch nevyšla mezinárodní kritika v žádný konkrétní krok: „Etiopie je považována za základního partnera USA a jejich spojenců ve “válce proti teroru”, tím spíše po konsolidaci moci Islámskými soudy v Somálsku. USA vyjádřily úděs z povolebních represí, ale Etiopie zůstala největším subsaharským příjemcem pomoci.“¹⁴ Zpráva Spojených národů z roku 2007¹⁵ ve vztahu k etnicitě a etnickému federalismu říká, že „etnicita se vyvinula jako nejcharakterističtější rys individuálních práv a skupinové

¹¹ Pozri Fiseha, Assefa (2007): *Federalism and the Accommodation of Diversity in Ethiopia*. A Comparative Study. Revised Edition. Nijmegen: Wolf Legal Publishers, s. 147.

¹² Pozri napr. Lyons, Terrence (2006): *Avoiding Conflict in the Horn of Africa. U. S. Policy Toward Ethiopia and Eritrea*. CSR No. 21, December 2006, dostupné z http://icar.gmu.edu/Ethiopia_EritreaCSR21.pdf (16th July 2007), s. 14.

¹³ A/HRC/4/32/Add.1/19 March 2007, in: <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/G07/119/39/PDF/G0711939.pdf?OpenElement> (14.7.2007).

A/HRC/1/NGO/42/ 28 June 2006, in: <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/G06/127/32/PDF/G0612732.pdf?OpenElement> (14.7.2007).

¹⁴ Human Rights Watch: *Ethiopia: Events of 2006*, in: <http://hrw.org/englishwr2k7/docs/2007/01/11/ethiop-14704.htm> (10.7.2007).

¹⁵ A/HRC/4/9/Add.3., in: <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/G07/111/13/PDF/G0711113.pdf?OpenElement> (14.7.2007).

identifikace.“ V následujících kapitolách se zaměříme blížeji na vybrané regiony, které se vyznačují specifickými rysy ve vztahu k centrální vládě.

2.1 Oromia

V rámci oromských intelektuálních kruhů se čím dál více rozvíjí náhled na dějiny Etiopie v termínech „národní útlak“ (viz Tabulka 1), vzhledem k faktu, že oromský národ se stal terčem útlaku rostoucího „etiopského impéria.“ Etiopie je pak často vypořádávaná jako jediný africký stát, který se podílel na kolonizaci území jiných afrických národů. Dle definice je kolonialismus formou dominance spočívající na individuální či skupinové kontrole nad územím či chováním jiných individuí či skupin. Během expansionistického období na konci 19. století byla Etiopie (v dřívější terminologii Habeš) spíše méně rozvinutou zemí, která těžila z obchodních kontaktů s evropskými mocnostmi, díky nimž si mohla opatřit zbraně umožňující dobývání cizích území.¹⁶

Po pádu Mengistova režimu v roce 1991 vytvořily EPRDF a Oromo Liberation Front (OLF) vládu, ale pouhé čtyři dny před volbami v červenci 1992 OLF opustila původní plány a vrátila se k ozbrojenému boji. Oromo People's Democratic Organization (OPDO) spravovala region bez opozice a mnoho lidí tak rezignovalo na zapojení dopolitického procesu s vědomím nemožnosti změnit status quo. Jak podotýká Aalen¹⁷, hrozba toho, že by mohl být někdo označen za stoupence OLF je velmi aktuální a vyvolává obavy. Po volbách v roce 2001 si OPDO a některé další strany stěžovaly na „silný vliv“ TPLF/EPRDF¹⁸, což ve svém důsledku znamenalo, že principy federalismu a regionalismu zaznamenaly další ránu. Habtu¹⁹ poznamenává, že krize vládnoucí strany se vyznačovala již jen zapojením leninistických praktik při zachování pluralistického principu. Habtu se domnívá, že „pokud by se federální stát ocitl ve vážné krizi či kolapsu, armáda může znovu převzít moc.“

¹⁶ Pozri Záhořík; Kumsa: *Etnický federalismus v Etiopii*, s. 32-34.

¹⁷ Pozri Aalen, Lovise (2002): *Ethnic Federalism in a Dominant Party State: The Ethiopian Experience 1991-2000*. Christian Michelsen Institute. Report R 2002: 2, s. 218.

¹⁸ Pozri Habtu, Alemayehu (2003): *Ethnic Federalism in Ethiopia: Background, Present Conditions and Future Prospects*. Paper submitted to the Second EAF International Symposium on Contemporary Development Issues in Ethiopia, July 11-12 2003, Addis Ababa, s. 23.

¹⁹ Pozri tamtéž.

Tabulka 1. Etiopská politická hnutí

Název	Akronym	Datum založení	Hledisko	Politický cíl
All Amhara People's Organization	AAPO	1991	Budování národa	Centralizovaný stát
Ethiopian Democratic Union	EDU	1975	Budování národa	Centralizovaný stát
All Ethiopian Socialist Movement	MEISON	1968	Národní útlak	Federální stát uznávající diverzitu
Ethiopian Peoples' Revolutionary Party	EPRP	1972	Národní útlak	Federální stát uznávající diverzitu
Waz League	Waz League	1976	Národní útlak	Regionální autonomie
Oromo Liberation Front	OLF	1974	Kolonizace	Právo na sebeurčení, nezávislý suverénní stát
Oromo National Congress	ONC	1996	Národní útlak	Federální stát uznávající diverzitu
Western Somalia Liberation Front	WSLF	1977?	Kolonizace	Jednota se Somálskem?
Tigrayan People's Liberation Front	TPLF	1975	Národní útlak /kolonizace?	Etnická federace pod hegemonií TPLF/EPRDF
United Ethiopian Democratic Forces	UEDF	2003	Žádná	Demokratický etiopský stát
Tigrayan Alliance for	TAND	1998?	Národní útlak	Federální stát uznávající

National Democracy				diverzitu
-----------------------	--	--	--	-----------

Zdroj: GUDINA, Merera (2006): *Contradictory Interpretations of Ethiopian History: the Need for a New Consensus*. In: Turton, David (ed.): *Ethnic Federalism. The Ethiopian Experience in Comparative Perspective*, ss. 119-130. Oxford: James Currey.

S ohledem na předchozí tabulku je možno vidět, že zatímco All Amhara People's Organization (AAPO) a Ethiopian Democratic Union Party (EDUP) nejsou nakloněny myšlence federalismu, Oromo National Congress (ONC) souhlasí s principy federalismu, ale ne dle etnických linií, čímž nesouhlasí s politikou současné vlády. To koreluje s míněním Aalen²⁰, která se domnívá, že etnicita a lingvistika nemohou být konceptem jak dělit Etiopii do federálních států, neboť nejen v Oromii, ale zejména ve velkých městech žije populace smíšeného původu.

Zejména oromští intelektuálové označují expanzi etiopského státu na ne-amharská území od konce 19. století za genocidu (see e.g. Tuso, n. k.; Gadaa Melbaa 1980). Duguma²¹ je toho názoru, že současná vládnoucí vrstva jednoduše označila oromské strany za „neúspěšné“ (v angličtině „losers“) a efektivně je držela dál od centra moci, zatímco svou tyranskou vládu opírá o armádu sestavenou z lidí stejného národa. Po volbách v roce 2005, které lze označit za další fázi vývoje etiopského federalismu nastalo období demonstrací, které byly svědky brutálních zásahů armády a policie. Zejména oromští studenti tak byli perzekuováni, což zaznamenaly i zdroje OSN.²² Scherrer (2003: 17) vidí problémy Oromie ve vzdělávací úrovni, neboť z 25 tisíc lidí zaměstnaných v administrativě OPDO jich jen necelých 150 obdrželo vysokoškolský diplom.

2.2 Jižní region

SNNPR je zcela jedinečným regionem v rámci etiopské federace, neboť je obýván 48 různými etnickými skupinami a je tak jedním ze dvou regionů bez jasné majority. Strategie TPLF, aby se zvýšila politická erudice a povzbuzení místních lidí v místních jazycích se setkala s různou mírou úspěchu a problémů. Po pádu Mengistova režimu se vítězná EPRDF snažila odlišit od předchozí vlády, aby nebyla nahlížena jen jako další invazní vlna

²⁰ Pozri Aalen, Lovise (2002): *Ethnic Federalism in a Dominant Party State: The Ethiopian Experience 1991-2000*. Christian Michelsen Institute. Report R 2002: 2, s. 43-44.

²¹ Pozri Duguma, B. (2005): *Globalization – does it hinder or support the Oromo struggle?*, in: <http://www.romia.org/tkbo/tkbo-globilization.htm> (11th July 2007).

²² A/HRC/1/NGO/42/ 28 June 2006., in: <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/G06/127/32/PDF/G0612732.pdf?OpenElement> (14.7.2007).

„Habešanů“, byt' v některých oblastech jsou Amharové a lidé etiopského severu nahlíženi jako „nepřátelé“ či „vetřelci“.²³

Vaughan (2003: 249) uvádí, že poté, co se rozvinula politika etnického federalismu v SNNPR, vládní TPLF/EPRDF podporovala během období velkých změn všechny skupiny, aby se organizovaly a mobilizovaly a zakládaly různá hnutí a sdružení podporující jejich „uvědomění.“ Po několika letech ale došlo k tomu, že vláda začala tlačit na ztenčení počtu stran a straniček a naopak podporovala jejich slučování, odůvodněné škrty v rozpočtu. Roce 1997 tak z původních 21 dceřinných stran EPRDF zůstala polovina (Ibid.).

Jedním z nejpočetnějších národů v SNNPR jsou Sidama, jejichž nespokojenost se současným režimem roste. Hlavní stížnosti politických představitelů Sidama jsou směřovány k etnicitě a ke způsobu, jakým centrální vláda zachází s idoeu SNNPR. Wolasa Kumo²⁴ soudí, že hlavní důvod současné napjaté situace leží v tom, že vládoucí Amharové přiřkli „bastardizované“ jméno „Sidamo“ nejen Sidamům, ale i dalším národům, jako Guji Oromo, nebo Borana Oromo, Sidamové tak přišli částečně o svoji identitu a možnost autonomního rozhodování ve svém regionu. Výzva k získání nezávislosti na Etiopii je mezi politickými reprezentanty některých národů hlavním tématem politického boje (viz Tabulka). Zatímco v prvních letech po pádu režimu si vláda zakládala na tom, aby nebyla vnímána jako „noví amharští imperialisté“, dnes lze slyšet z Jižního regionu hlasy vyjadřující rozhořčení nad zaváděním amharštiny, která je vnímána jako nástroj imperialismu.²⁵ V jiných částech regionu není situace o nic jednodušší.

3. Organizace africké jednoty a Africká unie – příležitost pro Etiopii

Již v posledních dnech Mengistova režimu v roce 1991 prohlásil v nově zveřejněném rozhovoru s Paulem Henzem současný premiér a bývalý bojovník TPLF Melese Zenawi, že otázka Etiopie není pouze otázkou Afriky, ale též součástí blízkovýchodního problému a tudíž Spojené státy mají jedinečnou možnost zvýšit svůj vliv v této strategické oblasti.²⁶ Jinými

²³ Záhořík, Jan; Kumsa, Alemayehu (2008): *Etnický federalismus v Etiopii v širší perspektivě*. Mezinárodní politika 1/2008, s. 32-34.

²⁴ Pozri Kumo, Wolassa L. (2007): *Why do Sidama people reject SENNPR?*, on: <http://www.buzzle.com/articles/sidama-from-starbucks-brand-to-an-independent-african-nation.html> (16th July 2007).

²⁵ Pozri tamtéž.

²⁶ Pozri Henze, Paul (2007): *Ethiopia in Mengistu's Final Years. Until the Last Bullet*. Vol. 2. Addis Ababa: Shama Books, s. 194.

slovy tím současný premiér jakoby předpověděl vůli Etiopie usilovat o postavení přinejmenším lokální mocnosti, jež by těžila z blízkého spojení s USA a Evropou. Přes existenci autoritativních vlád po takřka celé 20. století se Etiopie na mezinárodním poli, a to nejenom v subsaharské Africe, těšila značné prestiži, pramenící zejména z postavy císaře, ale též díky dlouhé a nezávislé historii.

Etiopie zaznamenala na půdě Společnosti národů – předchůdkyni OSN – negativní zkušenost se systémem mezinárodní bezpečnosti a solidarity členských států. Když Itálie roku 1935 napadla Etiopii, dovolával se císař Haile Sellassie jen marně pomoci ze strany Společnosti národů, vzhledem k někdejší geo-politickým reáliím nešlo invazi a následně okupaci zabránit. Přesto císař nepřestal věřit v mezinárodní právní systém, jež by sdílely všechny země světa. Na konci Druhé světové války se tak Etiopie účastní jednání o podobě Charty OSN a v dubnu 1945 patřila mezi 51 zakládajících států této organizace. Když roku 1950 komunistická Severní Korea napadla Jižní Koreu, Etiopie bez váhání vyslala své jednotky na pomoc. Stejnou loajalitu kolektivní bezpečnosti prokázala o deset let později během krize v Belgickém Kongu, když opět vyslal své vojáky pod hlavičkou mírových sil OSN.²⁷

Když byla roku 1963 v Addis Abebě oficiálně založena Organizace africké jednoty (OAU), jednalo se o výsledek dlouhodobého procesu trvajících de facto od počátku 20. století, kdy se započal příběh pan-afrických konferencí usilujících nejprve o větší emancipaci afrického obyvatelstva, později o vyhlášení nezávislosti afrických zemí a jejich jednotu v globálním světě. Chartu OAU nejprve podepsalo 32 afrických vlád, k nimž se v následujících třech dekádách přidalo dalších 21 s Jižní Afrikou jako 53. členem roku 1994.²⁸ Článek 3 Charty OAU vyjmenovával základní principy: 1) rovnost všech členských států; 2) nezasahování do interních záležitostí států; 3) respekt suverenity a teritoriální integrity každého státu a jeho nezadatelné právo na nezávislou existenci; 4) mírové vyřešení sporů jednáním, zprostředkováním, usmířením či arbitráží; 5) bezvýhradné odsouzení politických vražd stejně jako podvratných aktivit ze strany sousedních států či jiných států; 6) absolutní oddanost totální emancipaci afrických zemí, které jsou stále závislé; 7) potvrzení politiky nezařazení ve vztahu ke všem blokům.

Proč právě Etiopie byla vybrána za sídlo OAU? Etiopie byla již od doby bitvy u Adowy roku 1896 vnímána jako jediná nezávislá země Afriky, která se dokázala ubránit

²⁷ Pozri Desta, Mengiste (2007): *Ethiopia's Role in African History*. Addis Ababa: Shama Books, 56-57.

²⁸ Organization of African Unity (OAU)/African Union (AU). On: <http://www.dfa.gov.za/foreign/Multilateral/africa/-oau.htm> (15.2.2008).

evropskému kolonialismu.²⁹ Díky své tří tisícleté historii byla Etiopie významnými pan-afrikanisty označována za jednu z kolébek civilizace.³⁰ Váha důstojnosti Etiopie a především jejího císaře Haile Sellassieho lze dokumentovat na jednom příkladu. Když konžská Kinshasa hostila roku 1967 summit OAU, vystoupili eritrejští nacionalisté s odvoláním na šestý princip požadující emancipaci dosud závislých zemí. Jejich argumentem bylo, že Etiopie je ve své historické podstatě imperialistický stát, který v posledních sto letech zotročil řadu sousedních národů. Tato rétorika ostatně není nikterak ojedinělá a v průběhu dalších desetiletí se objevila u řady protivládních hnutí v Etiopii (i v Somálsku). Etiopská delegace si nicméně na konferenci získala sympatie ostatních členů, neboť poukázala na podporu „skutečných“ osvobozeneckých hnutí a obvinila některé dosud závislé země z podněcování násilí.³¹ Samozřejmě, lze uvažovat i o tom, že ostatní africké země souhlasily s Etiopií v obavách z možných secesionistických aktivit ve svých vlastních teritoriích, zvláště když roku 1967 začal krvavý biaferský konflikt.

Otázka Eritreji ve vztahu k OAU jen korespondovala s tehdejšími postoji Organizace spojených národů (OSN). Jak uvádí Henze³², po deseti letech federace³³ nevybudovala Etiopie žádné federální instituce, a Haile Sellassie i většina Etiopanů nenalezli žádné hlubší přesvědčení, proč setrvat ve federaci. OSN nejevila žádný zájem na řešení této otázky a když byla roku 1962 Eritrea přičleněna k Etiopii jako jedna z provincií a nikoliv jako rovnocenný federální stát, začala za mlčení OSN třicetiletá válka za osvobození Eritreji.

4. Etiopsko-eritrejský konflikt a jeho (ne)dořešení

Eritrea, od roku 1890 do roku 1941 italská kolonie, bojovala dlouhých třicet let za svoji nezávislost, což vzbuzovalo i v mezinárodně-politickém kontextu nejednotné reakce, které lze připsat bipolárnímu rozdělení světa.³⁴ Po dlouhotrvajících bojích a vyčerpání země se Eritrea po vyhlášení nezávislosti ocitla na seznamu nejchudších států světa. Na rozdíl od Súdánu i

²⁹ Pozri Hailemeleket, Abebe (2007): *The Victory of Adowa. The 1st Victory of Africa over Colonialists*. Addis Ababa: Commercial Printing Enterprise.

³⁰ DuBois, William E. B. (2001) (1915): *The Negro*. New York: University of Pennsylvania Press.

³¹ Pozri Nugent, Paul (2004): *Africa Since Independence*. New York: Palgrave Macmillan; Iyob, Ruth (1997): *The Eritrean Struggle for Independence. Domination, Resistance, and Nationalism, 1941-1993*. Cambridge: Cambridge University Press aj.

³² Pozri Henze, Paul (2004): *Layers of Time. A History of Ethiopia*. Addis Ababa: Shama Books, s. 273-274.

³³ Eritrea formálně vstoupila do federativního svazku s Etiopií roku 1952 na základě usnesení OSN.

³⁴ Pozri Tekle, Amare (1994): *Eritrea and Ethiopia. From Conflict to Cooperation*. Lawrenceville: Red Sea Press; Pateman, R. (1998): *Eritrea. Even the Stones are Burning. New and Revised Edition*. Lawrenceville-Asmara: Red Sea Press.

Etiopie nemůže těžit z nerostného bohatství, což ji přimělo k větší orientaci na arabský svět, který je od ni oddělen Rudým mořem. Roku 1993 podala Eritrea přihlášku do Ligy arabských států, kam již dříve vstoupilo např. sousední Džibutsko i Somálsko, ale teprve roku 2003 získala status pozorovatele.

Počáteční optimismus v eritrejsko-etioopských vztazích, daný především dlouholetým společným bojem dvou hlavních představitelů – Melese Zenawiho a Isaiase Afeworkiho – proti společnému nepříteli – Mengistu Haile Mariamovi. V letech 1998-2000 se odehrál mezi oběma zeměmi konflikt, který výrazně zasáhl do stability regionu a ve svém důsledku měl negativní dopady i na vnitropolitickou situaci v obou zemích. Jak správně vyhodnotil Eichler³⁵, eritrejsko-etioopský konflikt měl kromě svých historických příčin, spočívajících v dlouholetém boji za nezávislost a nakonec i vyhlášení nezávislosti roku 1993³⁶, i své ekonomické příčiny, rýsující se již od roku 1997, kdy Etiopie v obavách o svůj průmysl zvedla celní tarify, aby tak zabránila dovozu levného eritrejského zboží. Eritrea pak vyhlásila vlastní měnu – nakfa – kterou Etiopie odmítla uznat. Napětí eskalovalo v době, kdy Etiopie začala vystěhovávat etnické Eritrejce ze svého území, na což eritrejská armáda reagovala překročením hranice. Boje trvaly s přestávkami až do počátku roku 2000.³⁷

Co se ukázalo jako odlišné od jiných případů pohraničních konfliktů v Africe, byla nemožnost jeho řešení na bázi OAU či IGAD. Teprve intervence mírových sil OSN a technická i právní pomoc mohla nasměrovat oba aktéry ke klidu zbraní. Zatímco Etiopie po roce 1991 zavedla ekonomiku relativně volného trhu, eritrejská vláda si uchovala velkou míru kontroly nad ekonomickým rozvojem země. V počátečním stadiu se zdálo, že Etiopie a Eritrea uzavřou nadstandardní smlouvy a vzájemné pomoci (které by se daly připodobnit k České republice a Slovenské republice) a Etiopie měla v úmyslu pomoci Eritreji rychle se zotavit z 30 let trvajících války. K již zmíněným ekonomickým faktorům se přidala i teritoriální otázka, když si Eritrea stěžovala na nevyřešené územní spory z roku 1992 týkající se (dle eritrejské vlády) špatně vytyčených hranic v regionu Tigray. Na základě těchto stížností bylo ustaveno několik komisí, které se ale žádného rozhodného závěru nedobraly.³⁸ Samotná válka se ve svém reálném prostředí vedla skutečně pouze o „kus neúrodné půdy“, jak často

³⁵ Pozri Eichler, Jan (2007): *Terorismus a války na počátku 21. století*. Praha: Karolinum, s. 57-58.

³⁶ Pozri Henze, Paul (2001): *Eritrea's War. Confrontation, International Response, Outcome, Prospects*. Addis Ababa: Shama Books.

³⁷ Pozri Tadesse, Medhane (2000): *Yäertrana yäitiyoppia tärnät. Yägíččetu mänäšana mädreša*. Addis Ababa.

³⁸ Pozri Keller, Edmond (2004): *Understanding Conflicts in the Horn of Africa*. In: Sriram, C. L.; Nielsen, Z. *Exploring Subregional Conflict: Opportunities for Conflict Prevention*, s. 17-53. Lynne Rienner Publisher, s. 45.

referovala média i nezávislí pozorovatelé³⁹ (BBC, 8. července 1998⁴⁰ aj.), v pozadí šlo však o víc. Zaprvé zde můžeme vystopovat dobře rozpoznatelné historické příčiny (viz. níže), zadruhé je třeba brát v úvahu i ambice obou zemí, či lépe řečeno obou premiérů, Melese Zenawiho a Isaiase Afeworkiho, o to stát se lokální mocností s potenciálem ovlivňovat vnitropolitické události svých sousedů, jakkoliv jiné ideologie ovládají jednotlivé vlády.⁴¹ Výhodu v tomto směru měla Etiopie s výraznějším ekonomickým potenciálem i početnější armádou disponující rozsáhlým zbrojním arzenálem ještě z dob Sovětského svazu. Eritrea naopak díky přístupu k moři mohla představovat v případě vítězství značnou překážku ekonomickému rozvoji Etiopie, neboť mohla blokovat její přístup k moři (což se v současné době díky vzájemnému uzavření hranic děje).

Na zasedání OAU roku 1999 dominovalo jediné téma – eritrejsko-etioipský konflikt. Alžírský prezident Abdelazíz Bouteflika navrhl dokument o vzájemném ukončení bojů, který předpokládal, že se Eritrea stáhne z okupovaných území a Etiopie též nebude usilovat o jejich vojenskou okupaci. Po dlouhých jednáních nakonec Eritrea v květnu 2000 na návrh přistoupila a válka mohla oficiálně skončit 12. prosince 2000, přičemž obě strany souhlasily s vytvořením nezávislé komise pod hlavičkou OSN.⁴²

5. Vztahy se Súdánem

Vztahy Etiopie a Súdánu byly v druhé polovině 20. století charakterizovány spíše „studným mírem“ způsobeným zejména súdánskou podporou eritrejskému osvobozeneckému hnutí, které bojovalo za nezávislost Eritreje na Etiopii za vlády Dergu. Po pádu generála Nimajrího v Súdánu roku 1985 se vzájemné vztahy zlepšily i s ohledem na úsilí obou vlád vytvořit Inter-Governmental Authority on Drought and Development (IGADD), z čehož později vzešlo sdružení Inter-Governmental Authority on Development (IGAD), zahrnující Etiopii, Súdán, Eritreu, Džibutsko, Somálsko, Keňu a Ugandu. Skrže mechanismy IGADu se Etiopie snažila vyřešit konflikt v jižním Súdánu, který hrozil ohrožovat etiopskou vnitřní bezpečnost

³⁹ Pozri napr. Abraham, Kinfe (1999): *Theoretical Context of the Ethio-Eritrean Conflict and the OAU Mediation Efforts*. In: Peace under Assault. Papers presented at a Conference on the Ethio-Eritrean Conflict. Addis Ababa: EIIPD, ss. 5-56.

⁴⁰ Vyčerpávající přehled mediálních zpráv týkajících se eritrejsko-etioipského konfliktu přináší Mohammed, Zekeriya; Mitiku, Mesai (2002): *A Long Way to Peace and Justice. The Ethiopia-Eritrea Conflict As Reported by the World Media*. Addis Ababa: Ethiopian News Agency.

⁴¹ Pozri Vaughan, Sarah (1999): *Historical Perspective of the Conflict*. In: Peace under Assault. Papers presented at a Conference on the Ethio-Eritrean Conflict. Addis Ababa: EIIPD, ss. 58-77.

⁴² Pozri Keller: *Understanding Conflicts*, s. 47.

v regionu Gambella.⁴³ Z mezinárodního hlediska je nepochybné, že dlouhotrvající konflikt mezi „Severem“ a „Jihem“ měl daleko závažnější souvislosti spočívající zejména v pohybu statisíců uprchlíků, vyhnaných bombardováním z jižního Súdánu do sousedních států, Ugandy a Etiopie.⁴⁴

Po pádu Dergu v Etiopii 1991 a po nástupu prezidenta Omara Bašíra v Súdánu roku 1989 pokračovala Etiopie ve snahách o ukončení bojů zejména v jižním Súdánu. Na setkání v súdánském Chartúmu v červnu 1992 se sešli prezident Bašír s prezidentem Eritreji, Isaiasem Afeworkim, a etiopským premiérem Melsem Zenawim. Oba dva posledně jmenovaní apelovali na súdánského prezidenta, aby zbytečně nevyostřoval spory mezi muslimy a ne-muslimy, což ve svém důsledku mohlo mít negativní vliv na okolní státy s početnými muslimskými minoritami.⁴⁵ Súdánská vláda měla obecně v subsaharské Africe malou podporu, např. Zambie a Namibie otevřeně podporovaly „jižanskou“ Sudan People's Liberation Army (SPLA), a od poloviny 90. let se k nim přidaly i Eritrea a Etiopie. Súdán tak musel vyvinout značné diplomatické úsilí v muslimském světě, aby získal podporu. Na to pozitivně zareagovala zejména Malajsie, vědoma si obrovského investičního potenciálu.⁴⁶ Krátkým oslabením etiopsko-súdánských, respektive etiopsko-arabských vztahů byl pokus o atentát na egyptského prezidenta Husního Mubaraka v Addis Abebě roku 1995, atentátníci vnikli do Etiopie právě ze Súdánu.⁴⁷ Zatímco vztahy s Etiopíí se vrátily ke konci 90. let do normálu i přes etiopskou podporu SPLA, vztahy s Eritreou zůstávaly nadále ve sféře napětí, což způsobovalo zejména vzájemné obviňování z podpory terorismu.⁴⁸

Přesto, že Afrika hraje poměrně marginální úlohu v boji proti terorismu, který vyhlásila vláda USA po 11. září 2001, nalezneme zde několik aktérů, kteří se vyznačují pro Washington strategickou důležitostí. Mezi nejstrategičtější patří bezesporu Etiopie a Súdán. První vzhledem k blízkosti chaosem zmítanému a tedy potenciálně nebezpečnému Somálsku, druhý vzhledem k své velikosti, vnitropolitickému a náboženskému charakteru a blízkosti Arabského poloostrova.

⁴³ Pozri Tadesse, Medhane (2006): *The Quest for Conflict Settlement in Ethiopia's Periphery*. Addis Ababa: Lewa Printing House, 148-149.

⁴⁴ Pozri Keller, Edmond (1998): *Transnational Ethnic Conflict in Africa*. In: David A. Lake, Donald Rotschild (eds.): *The International Spread of Ethnic Conflict. Fear, Diffusion, and Escalation*. Princeton: Princeton University Press, s. 275-292.

⁴⁵ Pozri Petterson, Don (2003): *Inside Sudan. Political Islam, Conflict, and Catastrophe*. Oxford: Westview Press, s. 158.

⁴⁶ Pozri tamtéž, s. 172.

⁴⁷ Pozri Abraham, Kinfé (2004): *Ethiopia and the Arab World. An Economic and Diplomatic History of Ethiopia's Bilateral and Multilateral Relations*. Addis Ababa: EIIPD.

⁴⁸ Pozri tamtéž, s. 229.

Těsně po 11. září někteří afričtí vůdci, jako například keňský prezident Daniel arap Moi, okamžitě prohlásili, že se jejich země též staly obětmi terorismu. USA však považovaly v Africe dva regiony za potenciálně nebezpečné z hlediska mezinárodního terorismu. Tím prvním bylo Somálsko, kde panovala reálná obava z toho, že by zde některé buňky al-Kájdý mohly nalézt útočiště. Druhým regionem byl Súdán, dlouhodobě obviňovaný z podpory mezinárodního terorismu a zmítaný řadou vnitřních konfliktů s mezinárodním přesahem.⁴⁹ V současné době nadále dochází k rozvoji etiopsko-súdánských vztahů, a to i přes rozdílné postoje v oblasti lidských práv či státní „ideologie“. Mezi Addis Abebou a Chartúmem létá pravidelná linka a vzájemný obchod se neustále zvyšuje, což je přesný opak eritrejsko-etioopských vztahů, které jsou charakterizovány naprostým přerušením kontaktů včetně leteckého i jiného spojení.⁵⁰

6. Somálská otázka

Pohraniční problémy se Somálskem se datují již do dob císaře Menelika II. (1889-1913) na konci 19. století, kdy nově se konsolidující etiopský stát dobýval somálská území v současné oblasti údolí řeky Wabe Shebelle a regionu Wardair a Walwal. Posledně jmenovaný se pak kvůli špatnému vytyčení hranic stal poslední záminkou k rozpoutání italsko-etioopského konfliktu, který skončil pětiletou okupací Etiopie Itálií a vznikem Italské východní Afriky (1936-1941).

Úrodné oblasti okolo řeky Wabe Shebelle byly v minulosti svědky několika vln migrací, které tak či onak změnily etnickou a jazykovou mapu regionu. Kromě předchozích událostí přispělo k přílivu či naopak odlivu obyvatel z této pohraniční oblasti i otevření etiopsko-džibutské železnice. Nejvýraznější zásah do pohraničních vztahů se odehrál v letech 1977/1978 v době somálské agrese vůči Etiopii a brutální válce. Podobný efekt měl též konec režimů v Etiopii i Somálsku roku 1991, který přinesl na obou stranách hranice rozsáhlé demografické změny.⁵¹ Somálské teritoriální nároky byly již od vzniku nezávislého Somálska spojeny nejen s etiopským regionem Ogaden, obývaným převážně Somálci, ale zahrnovaly i

---

⁴⁹ Pozri De Waal, Alex-Abdel Salam, A. H. (2004): *Africa, Islamism and America's War on Terror*. In: De Waal, Alex (ed.): *Islamism and its Enemies in the Horn of Africa*. Addis Ababa: Shama Books, 2004, s. 231-257.

⁵⁰ Do Eritreji se lze z Etiopie v současné době dostat pouze přes Džibutsko.

⁵¹ Pozri Tulu, Alemu Jotie (2005): *Ethio-Somali Conflict and Cooperation in the Wabeshebelle River Basin*. Addis Ababa University, M.A. Thesis, s. 41.

oromské oblasti až po řeku Awaš. V době konfliktu mělo somálské rádio ambivalentní efekt na oromskou populaci a její národní hnutí. Z Mogadišu byly vysílány zprávy, které měly odzbrojit oromské milice v armádě Dergu, což ve svém důsledku přineslo zhoršení vztahů mezi etiopskou vládou a Oromy na jihovýchodě země.⁵²

6.1 Walwalský incident

Předtím, než přejdeme k současným somálsko-etioopským pohraničním problémům, je nutné zaměřit zrak do minulosti, neboť vzájemné hranice mezi Somálskem a Etiopií byly několikrát v posledním století předmětem závažných konfliktů. Tím prvním byl tzv. walwalský incident, který se odehrál na konci roku 1934 a záminkou mu byla špatně vytyčená hranice, na které se pohybovaly v rámci sezónních přesunů somálských nomádů. Pro současnost ještě vážnějším konfliktem byla válka mezi Somálskem a Etiopií v letech 1977/1978, která v plné míře odhalila problematický bod v otázce etiopského somálského regionu Ogaden.

Evropské mocnosti potřebovaly, po porážce Itálie s Etiopií ve slavné bitvě u Adowy 1896, definovat své vztahy, motivy a ambice ve vztahu k Etiopii, k čemuž měla přispět trojstranná smlouva z roku 1906 mezi Francií, Velkou Británií a Itálií. Zmíněné mocnosti měly „vyvinout veškeré úsilí k zachování integrity Etiopie.“⁵³ Až do roku 1922, kdy se Benito Mussolini ujal v Itálii vlády, se všechny zmíněné strany soustředily zejména na ekonomické aktivity. Teprve fašistický režim v Římě upřel zrak na myšlenku znovuoobnovení velikosti imperiální říše. Rozhodnutí k další expanzi začalo klíčit po Smlouvě z Versailles (1919), která přinesla Itálii zklamání po První světové válce. Mussoliniho příchod k moci tak znamenal prohloubení expanzionistických nálad

Pro budoucnost nejprve italsko-etioopských, později somálsko-etioopských vztahů, byla důležitá zejména otázka Ogadenu, území, obývaného převážně somálskými pasteveckými kmeny, které ještě ve třicátých letech 20. století nemělo jasně vytyčené hranice. Etiopie inkorporovala Ogaden po porážce emíra Abdulláha z Hararu v bitvě u Chelenqo roku 1887. K důležitosti Ogadenu, jinak polopouštní oblasti, přispíval fakt, že tudy vedly důležité obchodní cesty, zejména pak Ogaden spojoval město Harar, potažmo celou Etiopii, s důležitými

⁵² Pozri Ejeta, Dafar Bekele (2005): *Oromo Nationalism and its implications for the interstate politics in the Horn*. Addis Ababa University, M.A. Thesis, s. 90.

⁵³ The Map of Africa by Treaty, Part II, Abyssinia to Great Britain and France. London: Frank Cass and Company Ltd., 1967: 436.

přístavy Zeila a Berbera. Vlastnictví Ogadenu by Etiopii pomohlo k lepšímu vyjednávání se sousedními mocnostmi. Naopak Italové se odvolávali na Anglo-italskou smlouvu z roku 1894, která uznávala Ogaden jako část spadající do sféry italského vlivu. Britové za toto uznání měli dostat region Haud, bohatý na pastviny.⁵⁴

Hranice mezi Italským Somálskem a Etiopii nebyly formálně nikdy zcela přesně vyznačeny, což byl hlavní důvod vzájemných třenic. Smlouva mezi oběma zeměmi z roku 1908 pouze vágně vymezila kontrolu nad somálskými kmeny na obou březích řeky Juba.⁵⁵ Italové připravovali vojenskou kampaň proti Etiopii již od roku 1933 a první předehrou pro válku měl sehrát tzv. Walwalský incident, dle jedné, na vodu bohaté, lokality v Ogadenu. Britsko-etioipská hlídka zde byla 5. prosince 1934 přepadena italskými vojáky a na obou stranách zůstalo mnoho mrtvých. Přestože Itálie byla zřejmým iniciátorem střetu a Etiopie počítala daleko větší ztráty, byla to vláda v Římě, kdo požadoval omluvy a reparace. I přes to, že tyto události se odehrály v dobách italského kolonialismu, Ogaden se stal jedním z odrazových můstků vzrůstajícího somálského nacionalismu, který vedl nejen ke spojení Britského a Italského Somálska ve sjednocenou Somálskou republiku v roce 1960, ale usiloval především o vytvoření „Velkého Somálska“. Pro Etiopii Ogaden znamenal (a stále znamená) nedílnou součást jejího území, které se i přes separatistické tendence daří vláde v Addis Abebě udržet.

6.2 Etiopsko-somálský konflikt roku 1977

Etiopii a Somálsko dočasně spojovalo ve druhé polovině 70. letech spojenectví se Sovětským svazem, které Siyad Barré v Somálsku navázal ihned poté, co se roku 1969 ujal vlády a nastolil vládu jednoho muže. V Etiopii až do roku 1974 vládla Šalamounská dynastie, reprezentovaná císařem Haile Sellassiem, jenž byl svržen skupinou důstojníků, z nichž vzešel vítězně v roce 1977 Mengistu Haile Mariam jako jediný vládce. V Etiopii pak nastolil marxistický pro-sovětský režim, obvykle označovaný jako „Rudý teror.“ Ještě v dubnu téhož roku navštívil Etiopii kubánský vůdce Fidel Castro, aby zde prezentoval svoji myšlenku o konfederaci Etiopie, Somálska a Jemenské demokratické republiky (Jižního Jemenu). Dosavadní hlavní spojenec Etiopie, Spojené státy, hleděl na novou konfiguraci v severovýchodní Africe se skepsí, zvláště poté, co Mengistu zrušil vzájemnou americko-

⁵⁴ Pozri Eshete, T. (1994): *Towards a History of the Incorporation of the Ogaden: 1887 – 1935. Journal of Ethiopian Studies* 27 (2): 69-85.

⁵⁵ Pozri Touval, Saadia (1963): *Somali Nationalism. International Politics and the drive for unity in the Horn of Africa*. Cambridge: Harvard University Press.

etiopskou obrannou dohodu z roku 1953 (Zewde 2001: 253). Etiopie navázala vřelé vztahy se Sovětským svazem a zeměmi socialistického bloku. Naopak, expansionistické touhy Siyada Barrého odrazovaly Moskvu od další spolupráce s méně perspektivním sousedem Etiopie, což vedlo k posílení vazeb Mogadiša a Washingtonu. V létě téhož roku se Castrova idea o socialistické federaci na obou březích Rudého moře rozplynula v otevřené válce mezi Etiopií a Somálskem.

Moderní dějiny Somálska jsou spojeny s otázkou pan-somalismu, která se promítla také to událostí let sedmdesátých. Díky dosavadní sovětské pomoci měl režim Siyada Barrého dostatek zásob na vedení půlroční války. Vládní vojenské plány byly podpořeny 15 tisíci ogadenskými bojovníky ze Západosomálské osvobozené fronty (Western Somali Liberation Front – WSLF), 250 tanky, 300 transporterů, 200 děl, 50 letounů MiG a letku bombardérů Il-28.⁵⁶ Vzhledem ke klimatické nehostinnosti a vzdálenosti od centra nepůsobilo v Ogadenu příliš mnoho etiopských vojáků. Několik etiopských jednotek nemohlo dlouho odolávat tlaku WSLF a somálské armády, podporované zejména vzdušnými silami a na přelomu května a června 1997 dobyli Somálci během jednoho týdne klíčová města ve východním Ogadenu, včetně významné letecké základny v Gode.⁵⁷ Po krátkém období somálských úspěchů odpověděl Mengistu masovou mobilizací, podpořenou pomocí ze Sovětského svazu, Jemenu a Kuby. Somálský iredentismus utrpěl několik drtivých porážek a etiopský válečný slovník byl obohacen o další výrazy jako Tataq, nedaleko etiopského hlavního města, kde byly trénované milice; či Kara Mara, strategický průsmyk v Ogadenu, kde somálské bojovníky utrpěli drtivou porážku. Konečně vítězství Etiopie, nutno říci, že bez Sovětského svazu by situace nebyla zdaleka tak jasná, přispělo k posílení Mengistova kultu osobnosti a zároveň jasně rozdalo karty z geopolitického pohledu. Etiopie se přiklonila k Sovětskému svazu a Somálsko, ocitnuvší se v krátkodobé izolaci, navázalo spolupráci se Spojenými státy, které zároveň potřebovaly strategické místo v Rohu Afriky. Otázka somálského iredentismu, budoucnosti regionu Ogaden, ani vzájemných somálsko-etiofských vztahů však zůstala nedořešena.

V neposlední řadě ke klidu podél etiopsko-somálské hranice nepřispívá především konflikt mezi oromskými Borana a etiopskými Somálci v somálském regionálním státě, a zejména pak vnitropolitický somálský konflikt za účasti etiopských vojsk. Na konci 80. let se vůdci obou zemí, Mengistu Haile Mariam a Siad Barré, dohodli na vzájemné podpoře proti

⁵⁶ Pozri Marcus, Harold G. (2002): *A History of Ethiopia*. Updated Edition. Berkeley: California University Press, s. 197.

⁵⁷ Pozri tamtéž, s. 197.

separatistickým hnutím ve svých zemích. Dohoda zahrnovala ukončení podpory protivládních hnutí usilujících o svržení té či oné vlády. Etiopie se snažila uplatnit dohodu vypuzením opozičních somálských hnutí operujících na etiopském území. To jen přispělo k zostření bojů mezi somálskými a etiopskými jednotkami.⁵⁸

6.3 Nejistá současnost

Když roku 1991 opoziční kmenoví vůdci svrhli Siada Barrého v Somálsku, ukázala se ve větší nahotě problematika koloniálního dědictví. Několik měsíců po odchodu diktátora vyhlásila samostatnost Republika Somaliland, takřka kopírující hranice někdejšího Britského Somálska. Roku 1998 vyhlásil též jednostranně nezávislost i Puntland, nejvýchodnější výběžek Somálska a kontinentální Afriky. Jakkoliv Charta OSN i AU zapovídá vznik nových států na území starých, v Etiopii se ozývají hlasy volající po uznání Somalilandu, který představuje určitou jistotu a stabilitu a navíc se na jeho území nachází důležité a strategické přístavy Berbera a Bosaso. Etiopie však nemůže být z politických a diplomatických důvodů tou zemí, která uzná Somaliland jako první.⁵⁹ Oficiální reprezentace Somalilandu v tomto směru spoléhá nejvíce na USA, když poukazuje na to, že jedinou cestou ke stabilitě regionu je uznání nezávislosti Republiky Somaliland.⁶⁰

Dlouhotrvající chaos v Somálsku se snažila řešit série konferencí, jež se odehrávala na půdě regionálního sdružení IGADu, z nichž nejslibnější měla být konference v Artě (Džibustko) v květnu až srpnu 2000, na níž se měly zneprátelené somálské frakce dohodnout o složení vlády a stabilizaci Somálska. Nejvýznamnější roli zde sehrálo právě Džibutsko a Etiopie. Obě země podporovaly různé frakce, čímž zabraňovaly jedné získat vedení na úkor jiné.⁶¹

Pohraniční vztahy Etiopie se Somálskem více než které jiné vybízejí k úvahám o samotné podstatě etiopských regionálních hranic a ukazují na inkompatibilitu kulturních/etnických a politicko-administrativních hranic uvnitř Etiopie, neboť jak uvádí Kefale⁶², udržují etnické skupiny ve vzájemných střetech o zdroje, což se týká zejména regionů Somali a Oromia. Když v polovině roku 2006 ovládli bojovníci Svazu islámských

⁵⁸ Pozri Tulu: *Ethio-Somali Conflict and Cooperation*, s. 56.

⁵⁹ Rozhovor s novinářem nejmenovaného etiopského deníku, který si přál zůstat v anonymitě (21. ledna 2008).

⁶⁰ On: http://www.somalilandembassy.com/index.php?option=com_content&task=view&id=74&Itemid=2 (staženo 18. února 2008).

⁶¹ Pozri Keller: *Understanding Conflicts in the Horn of Africa*, s. 43.

⁶² Pozri Kefale, Asnake (2002): *Federalism, Some Trends of Ethnic Conflicts and Their Management in Ethiopia*. In: *The Quest for Social Peace in Africa. Synopsis of Seventh OSSREA Congress Papers*. 14-15 December 2002. Khartoum, Sudan, ss. 46-50, tu s. 48.

soudů somálské hlavní město Mogadišo, brala to etiopská vláda jako možné ohrožení svých zájmů především v regionu Ogaden, neboť by se konflikt mohl přenést i na její území. Ke konci téhož roku vstoupila etiopská armáda do Somálska a za podpory USA začal v severovýchodní Africe válečný konflikt, který by mohl představovat nebezpečný precedent, neboť území jednoho státu bylo napadeno státem sousedním. Podpora USA a „boj proti terorismu“ dávaly Etiopii jisté morální právo, jakkoliv na straně druhé porušovaly článek 4 Charty AU, jejíž odstavce (f) a (g) zapovídají užití síly mezi členskými státy AU, a vměšování se jednoho členského státu do vnitřních záležitostí státu jiného.⁶³

Zatímco etiopské materiály a etiopská média (viz. Alemu 2007) hovoří o pozitivním vývoji Somálska, který údajně naznačil již Národní mírový kongres v roce 2007, na jehož půdě byl mj. 1. srpen vyhlášen dnem usmíření, somálské prameny (viz. Hussein 2007) hovoří opačným jazykem, když poukazují na imperiální charakter etiopské angažovanosti v Somálsku. Mohammed Mukhtar Hussein (2007) ve své studii obviňuje Etiopie z účelového vměšování se do vnitřních záležitostí Somálska z toho důvodu, že samotná Etiopie od roku 1954 okupuje somálsky hovořícím obyvatelstvem obývaný region Ogaden, který je jedním z center odporu proti vládě Melese Zenawiho. Tomu nahrává i fakt, že právě Ogaden je na seznamu lokalit, na kterých se mají nacházet rozsáhlá naleziště ropy a etiopská vláda tak chce pouze zajistit klid v regionu pro současné i budoucí působení zahraničních investorů. V neposlední řadě se etiopská vláda svojí účastí v Somálsku snaží vytvořit si půdu pro zprostředkovaný přístup k moři, který jí byl znemožněn po odtržení Eritreji roku 1993. To, že za zvýšenou aktivitou etiopské vlády v somálských oblastech mohou stát i ekonomické faktory uvádějí i renomovaní etiopští autoři jako Medhane Tadesse.⁶⁴ Hlavním destabilizačním faktorem – viděno očima etiopské vlády – je v současnosti Ogaden National Liberation Front (ONLF). Etiopská intervence v Somálsku tak může mít i vliv na stabilizaci Ogadenu v tom smyslu, že zabrání ONLF pašovat zbraně z Mogadišu.

Naopak, Tadesse⁶⁵ se domnívá, že jedinou cestou, jak stabilizovat nejen Ogaden, ale Somálsko jako takové, je větší decentralizace Etiopie a větší přístup etiopských Somálců na rozhodovací procesy uvnitř Etiopie, tak, aby se zvýšila jejich pozitivní motivace. To by dle jeho názoru vytvořilo vhodné podmínky pro uklidnění situace v Somálsku. Mengiste Desta

⁶³ On: http://www.africa-union.org/root/au/AboutAu/Constitutive_Act_en.htm#Article4 (staženo 19. února 2008).

⁶⁴ Pozri Tadesse, Medhane (2006): *The Quest for Conflict Settlement in Ethiopia's Periphery*. Addis Ababa: Lewa Printing House.

⁶⁵ Pozri tamtiež, s. 127.

zase v knize *Ethiopia's Role in African History*⁶⁶, která oslavuje výjimečnou pozici Etiopie v současných a nedávných dějinách hovoří o Somálsku jako o paradoxu dějin. Desta⁶⁷ zde doslova říká, že stát, „který měl ambici vytvořit Velké Somálsko, homogenní somálský národ založený na společném jazyku, kultuře, historii, tradici a náboženství skončil balkanizací země, které vládnou klanoví vůdci či warlordi.“

Když se v červnu 2003 v Addis Abebě konala konference členských zemí IGADu na téma Preventing and Combating Terrorism, jeden z jejích účastníků prohlásil, že Afrika „nemůže zůstat ušetřena tomuto globálnímu fenoménu“.⁶⁸ Názory na možnost terorismu přicházejícího ze Somálska nejsou zcela jednotné, přesto převažují ty, které se obávají působnosti různých islámských teroristických skupin v Somálsku. Abraham⁶⁹ se domnívá, že mezinárodní teroristické skupiny se pohybují zejména v nekontrolovaných oblastech podél somálských hranic. Etiopské zpravodajské služby jsou v Somálsku velmi aktivní a to nejen s ohledem na možné působení al-Kájdý či al-Ittihád al-Islamí, ale též na Oromo Liberation Front (OLF), kterou etiopská vláda považuje za teroristickou organizaci. OLF bojoval v 70. a 80. letech spolu s ostatními protivládními stranami proti Mengistovu režimu. Nespokojenost s přechodným kabinetem v roce 1991 vedla OLF k odchodu do opozice a ilegality. Vláda naopak zřídila řadu internačních táborů, kam byli umísťováni členové a příznivci OLF. Teroristické útoky, které se odehrály v Addis Abebě v letech 1997, 2003 a 2005 jsou připisovány právě OLF. Zatímco etiopská vláda obviňuje z těchto nekalých praktik OLF, západní diplomaté jsou opatrnější a západní vlády odmítají připsat OLF na seznam teroristických organizací.⁷⁰

International Crisis Group uvádí zvýšenou spolupráci mezi OLF a jejími partnery z Mogadišu od roku 2000. Někteří představitelé OLF byli v Mogadišu zastřeleni či popraveni včetně horlivého proti-etioopského klerika Šejcha Mohammeda Sajída Samantára, který byl zastřelen ozbrojenci loajálními Músovi Súdímu Yalahowovi, jenž se údajně do své smrti těšil podpoře etiopské vlády. Zatímco etiopští Oromové žijící v Mogadišu se domnívají, že za

⁶⁶ Pozri Desta, Mengiste (2007): *Ethiopia's Role in African History*. Addis Ababa: Shama Books.

⁶⁷ Pozri Desta, Mengiste (2007): *Ethiopia's Role in African History*. Addis Ababa: Shama Books, s. 83.

⁶⁸ Abraham, Kinfé (2007): *Combating Terrorism in the Horn of Africa. Legislative and Other Responses of IGAD Countries*. The Eye on Ethiopia and the Horn of Africa, Vol. XXXVI No. 147, September 2007, s. 26-34, tu s. 28.

⁶⁹ Pozri tamtéž, s. 28.

⁷⁰ Counter-Terrorism In Somalia: Losing hearts and minds? Africa Report No. 15, 11 July 2005. On: <http://www.globalpolicy.org/empire/terrorwar/analysis/2005/0711somalia.pdf> (staženo 19. 2. 2008).

vraždami oromských prominentů stojí etiopská vláda, žádné takové spojení nelze s jistotou prokázat.⁷¹

Desátý summit AU, který se konal na konci ledna 2008 v Addis Abebě přinesl jako jedno z témat otázku stabilizace Somálska, ale téma terorismu zde nezaznělo. Somálský premiér Nur Hassan Hussein vyjádřil spokojenost nad tím, jak Etiopie pomáhá somálské vládě s budováním vládních institucí a zároveň vyzval ostatní africké země, které dříve přislíbily poslat do země mírové jednotky, aby tak učinily.⁷²

7. Etiopie a její nový energetický kurz

Po velkou většinu 20. století zůstala Etiopie výrazně zemědělskou zemí s velkým procentem obyvatel pracujících v tzv. naturálním zemědělství určeném nikoliv pro obchod, ale pouze pro vlastní potřebu, přežití. Zatímco vláda Haile Sellassieho se ve vztahu k ekonomice země navzdory modernizační rétorice projevovala spíše stagnujícím vývojem, významnou změnou politického, ale též ekonomického kurzu přinesla revoluce v roce 1974, která dosadila do čela státu 120-členný Derg, složený z důstojníků armády. Roku 1975 došlo k znárodnění veškeré půdy a k zavádění nového socialistického systému, který měl nahradit staletí trvajících feudálních řád, který se setkával s čím dál větší kritikou a protesty v poslední dekádě císařovy vlády.⁷³ V 80. letech eskaloval program zaměřený na rurální rozvoj a vytváření družstevních vesnic mimo historická sídla, což ještě více znemožňovalo individuální rozhodování jednotlivých farmářů a mělo za následek pokles produkce obilovin.⁷⁴ Hladomor z poloviny 80. let byl jen logickým důsledkem špatné koordinace státní zemědělské politiky. Ayele Kuris⁷⁵ ve své práci ukazuje na diskrepanci mezi vládou předpokládaným ekonomickým růstem, který měl v letech 1983-1991 činit 6,5%, a skutečností, která se pohybovala okolo 1,6%.

Přechodná vláda roku 1991 a později i regulární vláda premiéra Melese Zenawiho se zaměřila kromě průmyslu i na ekonomický rozvoj venkova, jenž by měl rurální oblasti vyvázat ze závislosti na vládě a vnější pomoci a umožnit větší produkci potravin i za účelem

⁷¹ Counter-Terrorism In Somalia: Losing hearts and minds? Africa Report No. 15, 11 July 2005. On: <http://www.globalpolicy.org/empire/terrorwar/analysis/2005/0711somalia.pdf> (staženo 19. 2. 2008).

⁷² The Ethiopian Herald, February 3, 2008.

⁷³ Pozri Emiru, Walelign (2007): *Ethiopia through the Second Millenium. Critical Aassessment*. Addis Ababa: Ethio Tikur Abay Printing Press, s. 169.

⁷⁴ Pozri McCann, James (1995): *People of the Plow. An Agricultural History of Ethiopia, 1800-1990*. London: The University of Wisconsin Press.

⁷⁵ Pozri Kuris, Ayele (2006): *The Ethiopian Economy. Second Edition*. Addis Ababa: Commercial Printing Enterprise, s. 14.

vývozu. Vláda připravila ambiciózní Program udržitelného rozvoje a redukce chudoby (Sustainable Development and Poverty Reduction Programme – SDPRP), který má do roku 2015 zredukovat chudobu, zatímco vzroste makroekonomická stabilita. Právě zejména SDPRP se setkal s velkým očekáváním ze strany zahraničních donorů a organizací.⁷⁶

Dle portálu Finfacts Ireland – Business and Finance Portal se Etiopie nachází na 184. příčce ze 187 sledovaných ve statistice HDP na osobu/rok (2005 – viz. tabulka níž). Ve statistice CIA je Etiopie dle odhadovaných údajů na 221. místě z 228, přičemž jsou zde započítána i závislá území.⁷⁷

Tabulka 2. HDP/osoba v USD

Pořadí ve světě	Země	HDP/osoba v USD (2005)
178.	Niger	240
179.	Rwanda	230
180.	Sierra Leone	220
181.	Eritrea	220
182.	Guinea-Bissau	180
183.	Malawi	160
184.	Etiopie	160
185.	Libérie	130
186.	Demokratická republika Kongo	120
187.	Burundi	100

Zdroj: <http://www.finfacts.ie/biz10/globalworldincomepercapita.htm> (staženo 17.2.2008).

V posledním roce se etiopská vláda více zaměřila na ekonomický rozvoj země nejen směrem dovnitř, ale i směrem ke svým sousedům. Hlavní etiopské deníky letos přinesly řadu rozsáhlých článků a rozhovorů s představiteli vlády týkající se ropné a energetické politiky země. The Reporter⁷⁸ hovoří o tom, že malajská ropná společnost Petronas od roku 2003 operuje v regionu Gambella na základě smlouvy s Ministerstvem dolů a energetiky na ploše 16 tisíc km². První výzkumy v oblasti možných ropných nalezišť však probíhaly již v dobách Dergu, kdy zde pracovaly především inženýři ze Sovětské Ropné Těžební Společnosti (SPEE), její působení však bylo omezeno jen na region Ogaden. Po pádu režimu došlo na

⁷⁶ Pozri tamtiež, s. 18.

⁷⁷ On: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2004rank.html> (staženo 17. února 2008).

⁷⁸ Bekele, Kalesyes: Ethiopia eyes new oil exploration areas. The Reporter, January 19, 2008, s. 7.

několik let k pozastavení průzkumné činnosti a až obnovení stability v zemi vedlo k většímu přilákání zahraničních investorů v čele s Petronas.

V případě Gambelly a údolí řeky Omo se jedná o pokračování ropných nalezišť z jihosúdánských lokalit Muglad a Melut.⁷⁹ Etiopie tak má ambici se během deseti let stát energeticky soběstačnou zemí, k čemuž jí má pomoci nejen ropa, ale též elektřina, jíž etiopská vláda hodlá v budoucnu vyvážet. Dle slov ředitele etiopské státní společnosti Ethiopian Electric Power Company, Mekuria Lemmy, má Etiopie ambici nahradit dosavadní největší exportní zboží, kávu, právě za elektřinu, k čemuž má pomoci zejména desetiletý plán na vybudování devíti nových hydroelektráren. Již nyní existují podepsané smlouvy mezi Etiopií a jejími sousedy na export elektřiny v objemu 200 megawattů do Džibutska, 500 megawattů do Keni a 200 megawattů do Súdánu v momentě, kdy bude dokončeno pět hydroelektráren, které se v současné době staví. Ambiciózní plán je doplněn o možnost výstavby 26 kilometrového podmořského kabelu, který by přenášel elektřinu přes Džibutsko do Jemenu.⁸⁰ Otázka Nilu a jeho toku vzbuzovala napětí mezi Etiopií a Súdánem zvláště v dobách nedemokratických režimů v obou zemích, dnes v této oblasti neexistují významnější spory, což dokládá právě i uzavření smluv se sousedními státy.

Jediná oblast, která zůstává dlouhodobě vlivem politických aspektů mimo obchodní zájmy Etiopie a která kontrastuje s ostatními regiony je Eritrea. Byla to právě Eritrea, která pohrozila mezinárodní misi UNMEE (United Nations Mission on Ethiopia and Eritrea), že jí přeruší dodávky elektřiny, což přimělo generálního tajemníka OSN Pan Ki-Muna k jednání s Isaiasem Afeworkim o možnosti prodloužení mise a přívodu energie. Afeworki nicméně trval na svém a oznámil, že Eritrea bude misi dodávat elektřinu pouze do 1. března 2008.⁸¹

8. Závěr

V předcházející studii jsem se zaměřil na problematiku postavení Etiopie v kontextu mezinárodním či spíše regionálním, ale přihlédl jsem i k vnitro-politickým faktorům, které do značné míry mohou tyto mezinárodní vztahy ovlivňovat. V průběhu realizace studie a mého výzkumu jsem dospěl k několika závěrům, které s sebou nesou více než jen mezinárodní kontext. Vztahy se sousedními zeměmi, zejména se Somálskem a Eritreou jsou bytostně

⁷⁹ Rozhovor veden 25. ledna 2008 v Addis Abebě, respondent si nepřál být jmenován.

⁸⁰ Metropolitan, January 18-19, 2008, Addis Ababa.

⁸¹ Metropolitan, January 25-26, 2008, Addis Ababa.

spjaty se samotnou konstitucí Etiopie jakožto státu vybudovaném na základě etnického, či spíše etno/lingvistického základu. Eritrea byla dlouhá desetiletí součástí Etiopie a stejně tak somálsky hovořícími obyvateli obývaný etiopský region Ogaden byl několikrát předmětem mezistátních disputací a konfliktů.

Profesor Donald Levine z chigagské univerzity ve své přednášce v Addis Abebě⁸² soudí, že výhodou Etiopie je jednak její dlouhá – byť komplikovaná – historie multi-etnického státu, který si jako jediný uchoval svoji nezávislost v období kolonialismu. Na rozdíl od těch, kteří chápou moderní a současné dějiny Etiopie jako nadvládu jedněch nad druhými, Levine jde ve svém chápání etiopské současnosti dále a hovoří o nutnosti jakéhosi „národního usmíření“, na jehož základě může Etiopie překonat vzájemná obviňování a sebelítost a usilovat o spolupráci a nové iniciativy. Doslova pak dodává, že základním termínem je v tomto směru „národní společnost“ (v angličtině *national public*).⁸³

Již v úvodu jsem naznačil, že základním předpokladem úspěšného rozvoje Etiopie musí být rovný přístup regionů ke zdrojům, respektive ziskům z národního bohatství, k čemuž v současnosti nedochází vlivem nastíněných politických podmínek, především vládě autoritativní strany. Na straně jedné etiopská vláda ponechává volný trh, zatímco sousední Eritrea hospodářství zcela kontroluje, na straně druhé nepatří Etiopie v otázce dodržování lidských práv a otevřené politické soutěže na přední příčky. Po volbách roku 2005 vyjádřily i USA obavy z vývoje demokratizace Etiopie s ohledem na množství politických vězňů a vražd, na což soustavně upozorňují různé mezinárodní organizace. Přesto Etiopie patří mezi strategické spojence Washingtonu i EU nejen v boji proti terorismu, ale zejména jako potenciální stabilizační faktor v regionu severovýchodní Afriky. Ukázali jsme se privilegované postavení Etiopie v moderní africké historii, které do značné míry přetrvává přinejmenším díky Addis Abebě jako sídlu dříve OAU, dnes AU.

Etiopie nebyla až donedávna ekonomicky perspektivní zemí, vzhledem k nedostatku nerostných surovin, nicméně i tento obraz se postupně mění a za pomoci zahraničních investorů Etiopie buduje síť hydroelektráren, jež by ji změnily v hlavního exportéra elektřiny v regionu. Důležitou otázkou je i problematika Nilu, který tvoří hlavní vodní zásobárnu celé severovýchodní Afriky. Etiopie ale na rozdíl od všech svých sousedů může těžit z bohaté říční sítě, jež ji umožňuje usilovat o postavení regionálního energetického hegemona.

⁸² Pozri Levine, Donald (2008): *The Promise of Ethiopia: Public Action; Civic Forgiveness; Creative Power*. The Reporter 19. ledna 2008.

⁸³ Přednáška Prof. Levina na téma *The Promise of Ethiopia: Public Action; Civic Forgiveness; Creative Power* proběhla 15. ledna na konferenci *Fostering Shared Core National Values: Expanding Common Political Space in the New Ethiopian Millenium*, jejíž přepis vyšel v etiopském deníku The Reporter 19. ledna 2008.

Etiopské angažmá v Somálsku, politické postavení na mezinárodní půdě díky AU, angažovanost při řešení konfliktů v rámci IGADu, jakož i relativní míra regionální svobody (byť jen formální), činí z Etiopie relativně předvídatelného partnera pro západní mocnosti i pro investory z celého světa. Islámský fundamentalismus a občanské války v Súdánu, nestabilita Somálska a mezinárodní status Somalilandu i nepředvídatelnost vojenské diktatury v Eritreji umožňují Etiopii o toto postavení usilovat. Ovšem tato studie měla ukázat i stinné stránky daného vývoje, které tkví především v samotné podstatě etnického federalismu v Etiopii, který místo aby zemi sjednotil, ji vrhá do víru etnického nacionalismu a regionálního napětí, způsobeného i nerovnými ekonomickými podmínkami. Volby v roce 2005 naznačily, že se situace v tomto směru nelepší a regionální nacionalistická protivládní hnutí operující především v regionech Oromia, Somali a SNNPR jsou toho důkazem. Teprve příští volby v roce 2009 ukáží směr, jakým se bude Etiopie na cestě k pozici regionální mocnosti ubírat.

Použitá bibliografie:

- Aalen, Lovise (2002): *Ethnic Federalism in a Dominant Party State: The Ethiopian Experience 1991-2000*. Christian Michelsen Institute. Report R 2002: 2.
- Abraham, Kinfu (1999): *Theoretical Context of the Ethio-Eritrean Conflict and the OAU Mediation Efforts*. In: Peace under Assault. Papers presented at a Conference on the Ethio-Eritrean Conflict. Addis Ababa: EIIPD, ss. 5-56.
- Abraham, Kinfu (2004a): *Nile Opportunities. Avenues Toward a Win Win Deal*. Addis Ababa: EIIPD.
- Abraham, Kinfu (2004b): *Ethiopia and the Arab World. An Economic and Diplomatic History of Ethiopia's Bilateral and Multilateral Relations*. Addis Ababa: EIIPD.
- Abraham, Kinfu (2007): *Combating Terrorism in the Horn of Africa. Legislative and Other Responses of IGAD Countries*. The Eye on Ethiopia and the Horn of Africa, Vol. XXXVI No. 147, September 2007, s. 26-34.
- COUNTER-TERRORISM IN SOMALIA: *Losing hearts and minds?* Africa Report No. 15, 11 July 2005. <http://www.globalpolicy.org/empire/terrorwar/analysis/2005/0711somalia.pdf>

- Demissie, Melaku (2008): *Security Council extends UN mission in Ethiopia*. Eritrea. UN urges two countries to escalate border row. The Reporter, Addis Ababa, p. 15.
- Desta, Mengiste (2007): *Ethiopia's Role in African History*. Addis Ababa: Shama Books.
- De Waal, Alex-Abdel Salam, A. H. (2004): *Africa, Islamism and America's War on Terror*. In: De Waal, Alex (ed.): *Islamism and its Enemies in the Horn of Africa*. Addis Ababa: Shama Books, 2004, s. 231-257.
- DuBois, William E. B. (2001) [1915]: *The Negro*. New York: University of Pennsylvania Press.
- Duguma, B. (2005): *Globalization – does it hinder or support the Oromo struggle?*, on: <http://www.oromia.org/tkbo/tkbo-globilization.htm> (11th July 2007).
- Eichler, Jan (2007): *Terorismus a války na počátku 21. století*. Praha: Karolinum.
- Ejeta, Dafar Bekele (2005): *Oromo Nationalism and its implications for the interstate politics in the Horn*. Addis Ababa University, M.A. Thesis.
- Emiru, Walelign (2007): *Ethiopia through the Second Millenium. Critical Aseessment*. Addis Ababa: Ethio Tikur Abay Printing Press.
- Eshete, T. (1994): *Towards a History of the Incorporation of the Ogaden: 1887 – 1935*. *Journal of Ethiopian Studies* 27 (2): 69-85.
- Fiseha, Assefa (2007): *Federalism and the Accommodation of Diversity in Ethiopia. A Comparative Study*. Revised Edition. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
- Giday, Belay (2004): *Ethiopian Civilization*. Addis Ababa: Berhanena Selam Printing Enterprise.
- Gudina, Merera (2006): *Contradictory Interpretations of Ethiopian History: the Need for a New Consensus*. In: Turton, David (ed.): *Ethnic Federalism. The Ethiopian Experience in Comparative Perspective*, ss. 119-130. Oxford: James Currey.
- Guireh, Ali Ghalib (2006): *Ethiopia. From a century of obscurity to Dawn of Democracy*. Addis Ababa: Berhanena Selam Printing Enterprise.
- Habtu, Alemayehu (2003): *Ethnic Federalism in Ethiopia: Background, Present Conditions and Future Prospects*. Paper submitted to the Second EAF International Symposium on Contemporary Development Issues in Ethiopia, July 11-12 2003, Addis Ababa.
- Hailemeleket, Abebe (2007): *The Victory of Adowa. The 1st Victory of Africa over Colonialists*. Addis Ababa: Commercial Printing Enterprise.
- Henze, Paul (2001): *Eritrea's War. Confrontation, International Response, Outcome, Prospects*. Addis Ababa: Shama Books.
- Henze, Paul (2004): *Layers of Time. A History of Ethiopia*. Addis Ababa: Shama Books.

- Henze, Paul (2007): *Ethiopia in Mengistu's Final Years. Until the Last Bullet*. Vol. 2. Addis Ababa: Shama Books.
- Hussein, Mohammed Mukhtar (2007): *The Last Warlord of IGAD?*. Individual paper, available on <http://www.ogaden.com/Lastword.pdf> (staženo 13.2.2008).
- IGAD Profile. On: http://www.africa-union.org/Recs/IGAD_Profile.pdf (staženo 13.2. 2008).
- Iyob, Ruth (1997): *The Eritrean Struggle for Independence. Domination, Resistance, and Nationalism, 1941-1993*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kefale, Asnake (2002): *Federalism, Some Trends of Ethnic Conflicts and Their Management in Ethiopia*. In: *The Quest for Social Peace in Africa. Synopsis of Seventh OSSREA Congress Papers. 14-15 December 2002. Khartoum, Sudan*, ss. 46-50.
- Keller, Edmond (1998): *Transnational Ethnic Conflict in Africa*. In: David A. Lake, Donald Rotschild (eds.): *The International Spread of Ethnic Conflict. Fear, Diffusion, and Escalation*. Princeton: Princeton University Press, s. 275-292.
- Keller, Edmond (2004): *Understanding Conflicts in the Horn of Africa*. In: Sriram, C. L.; Nielsen, Z. *Exploring Subregional Conflict: Opportunities for Conflict Prevention*, s. 17-53. Lynne Rienner Publisher.
- Kumo, Wolassa L. (2007): *Why do Sidama people reject SENNPR?*, on: <http://www.buzzle.com/articles/sidama-from-starbucks-brand-to-an-independent-african-nation.html> (16th July 2007).
- Kuris, Ayele (2006): *The Ethiopian Economy*. Second Edition. Addis Ababa: Commercial Printing Enterprise.
- Levine, Donald (1974): *Greater Ethiopia. The Evolution of the Multi-Ethnic Society*. Chicago: University of Chicago Press.
- Levine, Donald (2008): *The Promise of Ethiopia: Public Action; Civic Forgiveness; Creative Power*. The Reporter 19. ledna 2008.
- Lyons, Terrence (2006): *Avoiding Conflict in the Horn of Africa. U. S. Policy Toward Ethiopia and Eritrea*. CSR No. 21, December 2006, dostupné z http://icar.gmu.edu/Ethiopia_EritreaCSR21.pdf (16th July 2007).
- Marcus, Harold G. (2002): *A History of Ethiopia*. Updated Edition. Berkeley: California University Press.
- Markakis, John; Ayele, Nega (2006): *Class and Revolution in Ethiopia*. Addis Ababa: Shama Books.
- Markakis, John (2006): *Anatomy of a Traditional Polity*. Addis Ababa: Shama Books.

- McCann, James (1995): *People of the Plow. An Agricultural History of Ethiopia, 1800-1990*. London: The University of Wisconsin Press.
- Minas, Getachew (2007): *Ethiopia. Conflicts and Terrors. A Story of Movements that Led to Change of Government, Conflicts, and Terrors in Ethiopia*. Addis Ababa: Bole Printing Enterprise.
- Mohammed, Zekeriya; Mitiku, Mesai (2002): *A Long Way to Peace and Justice. The Ethiopia-Eritrea Conflict As Reported by the World Media*. Addis Ababa: Ethiopian News Agency.
- Nugent, Paul (2004): *Africa Since Independence*. New York: Palgrave Macmillan.
- Pateman, R. (1998): *Eritrea. Even the Stones are Burning. New and Revised Edition*. Lawrenceville-Asmara: Red Sea Press.
- Petterson, Don (2003): *Inside Sudan. Political Islam, Conflict, and Catastrophe*. Oxford: Westview Press.
- Pinkney, Robert (2007): *Democracy in the Third World*. New Delhi: Lynne Rienner Publishers, Inc.
- Praeg, Bertus (2006): *Ethiopia and Political Renaissance in Africa*. New York: Nova Science Publishers.
- Tadesse, Medhane (2000): *Yäertrana yäitiyoppia tärnät. Yägüččetu mänäšana mädreša*. Addis Ababa.
- Tadesse, Medhane (2006): *The Quest for Conflict Settlement in Ethiopia's Periphery*. Addis Ababa: Lewa Printing House.
- Tekle, Amare (1994): *Eritrea and Ethiopia. From Conflict to Cooperation*. Lawrenceville: Red Sea Press.
- THE MAP OF AFRICA BY TREATY, Part II, Abyssinia to Great Britain and France. London: Frank Cass and Company Ltd.
- Touval, Saadia (1963): *Somali Nationalism. International Politics and the drive for unity in the Horn of Africa*. Cambridge: Harvard University Press.
- Tulu, Alemu Jotie (2005): *Ethio-Somali Conflict and Cooperation in the Wabeshebelle River Basin*. Addis Ababa University, M.A. Thesis.
- Vaughan, Sarah (1999): *Historical Perspective of the Conflict. In: Peace under Assault. Papers presented at a Conference on the Ethio-Eritrean Conflict*. Addis Ababa: EIIPD, ss. 58-77.

-
- Vaughan, Sarah (2006): *Responses to Ethnic Federalism in Ethiopia's Southern Region*, in: Turton, D. (ed.): *Ethnic Federalism. The Ethiopian Experience in Comparative Perspective*, pp. 181-207. Oxford: James Currey.
- Záhořík, Jan (2007): *Woito Valley: inter-ethnic relations and socio-economic changes in the course of history*. Paper presented at Afrikanistentag 2007 (23rd – 25th July), Institut für Afrikanistik, Universität Wien.
- Záhořík, Jan; Kumsa, Alemayehu (2008): *Etnický federalismus v Etiopii v širší perspektivě*. *Mezinárodní politika* 1/2008, s. 32-34.